

Список використаної літератури:

1. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики. – М., 1979. – Т. 3.
2. Берекашвили Л.Ш. Расследование хулиганства: Учеб. пособ. / Под ред. В.Е. Жарского. – М., 1968.
3. Бушкевич Н.С. Классификация способов совершения хулиганства группой лиц // Вестник Академии МВД республики Беларусь. – 2008. – № 1. – С. 121-125.
4. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. – СПб., 1908.
5. Захаревский В.И. Характеристика и методы разрешения следственных ситуаций по делам о хулиганстве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1990.
6. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 1970.
7. Криміналістика: Підруч. / За ред. П.Д. Біленчука. – 2-е вид., випр. і доп. – К., 2001.
8. Кримінальна справа № 19051109, порушена 22.03.2005 р. прокурором Царичанського району.
9. Кримінальна справа № 19071124, порушена 25.07.2007 р. СВ Царичанського РВ УМВС України у Дніпропетровській області.
10. Макаренко Е.И. Особенности расследования квартирных краж, совершаемых группой лиц: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1983.
11. Салтєвський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підруч. – К., 2005.
12. Салтєвський М.В. О структуре криминалистической характеристики хулиганства и типичных следственных ситуациях // Криминалистика и судебная экспертиза. – Вып. 25. – 1982. – С. 13-21.
13. Сахарова О.Б. Элементы криминалистической характеристики злочинів // Вісник НАВСУ. – 2003. – № 5. – С. 37-42.

Надійшла до редакції 20.04.2011

ІЩЕНКО В.А., ад'юнкт
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.982.4

КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ

У статті впорядковано відомості щодо розподілу криміналістичних досліджень документів на почеркознавчі, техніко-криміналістичні та авторознавчі. Виявлено позитивні та негативні особливості такого розподілу.

Ключові слова: криміналістичне дослідження документів, класифікація, експертиза.

В статье упорядочены сведения о распределении криминалистических исследований документов на почерковедческие, технико-криминалистические и автороведческие. Выявлены положительные и отрицательные особенности такого распределения.

Ключевые слова: криминалистическое исследование документов, классификация, экспертиза.

In the article well-organized taking on distribution of criminalistics researches of documents on handwriting, technical-criminalistics and author's. The positive and negative features of such distribution are educed.

Keywords: criminalistics research of documents, classification, examination.

З початку формування криміналістичних знань однією з основних видів експертиз було дослідження документів. Авторами досліджень не встановлювалися конкретні межі між технічними дослідженнями та дослідженнями почерку, нерідко дослідження почерку називали авторознавчими, а технічні дослідження рукописів вважали почеркознавчими дослідженнями.

Спільною рисою сучасних почеркознавчих, авторознавчих та техніко-криміналістичних експертиз документів є предмет дослідження – документ. Основним завданням дослідження документів є підтвердження оригінальності документа, або фактів його підробки, а також встановлення особи, що її здійснила. Виділення техніко-криміналістичної експертизи документів у окремий напрям досліджень започатковано у дисертаціях, присвячених виявленню та дослідженню різних способів підробки документів. Так, перші роботи були присвячені формуванню термінології майбутнього напрямку та впорядкуванню системи технічних засобів досліджень. Однією з перших, за нашими даними, робіт, присвячених дослідженню документів, була дисе-

ртація О.О. Ейсмана (1944 р.) де розглядалися різні аспекти судової експертизи при технічних засобах підробки [32]. Окремі методики досліджень машинописних текстів висвітлювалися у 1951 р. З.Г. Самошиною [22]. Зазначені роботи охоплюють різні напрями документознавчих досліджень, але саме вони стали для сучасної судової експертизи першими спробами відокремити техніко-криміналістичні дослідження від почеркознавчих.

З удосконаленням технічних засобів та поширенням поліграфічної техніки пов'язано збільшення уваги вчених до удосконалення системи та методів досліджень. Так, В.А. Марков зосереджує увагу на можливостях криміналістичного дослідження документів, виготовлених за допомогою спеціальних друкувальних пристроїв [18]. І.М. Каплунов присвячує свою роботу криміналістичним дослідженням документів, виготовлених за допомогою поліграфічної техніки [11]. Уточнення та удосконалення теоретичних і методичних основ дослідження документів, виготовлених на літеродрукувальних пристроях, продовжувалось. Так, у 1989 р. у м. Києві була захищена робота В.М. Палій за вказаною тематикою [20]. Відповідно, захист цих дисертацій став свідченням закріплення розмежування почеркознавчих та техніко-криміналістичних досліджень в окремі напрями в межах криміналістичної експертизи.

Питання застосування математичних та інструментальних методів у процесі вирішення техніко-криміналістичного завдання встановлення виконавця рукопису стоїть на межі почеркознавчих та техніко-криміналістичних досліджень. Відповідно до цього напрямку В.О. Чепульченко захистив у 1993 р. дисертацію, присвячену застосуванню таких методів відносно встановлення виконавця машинописного тексту [30].

Коротко розглянутий перелік робіт з техніко-криміналістичних досліджень документів свідчить про їх різноплановість. Певна різноманітність тематики та методичного забезпечення спостерігається і в масиві робіт з почеркознавства. Очевидною є потреба у співставленні напрацювань з техніко-криміналістичного дослідження документів та почеркознавства з метою встановлення подібних та відмінних характеристик таких видів документознавчих досліджень та взаємного їх збагачення.

Поділ документознавчих досліджень на власне техніко-криміналістичну експертизу документів та почеркознавчу експертизу має ряд переваг та недоліків. До переваг можна віднести чіткі критерії класифікації об'єктів дослідження; конкретизацію методів дослідження; деталізацію необхідних для цього спеціальних знань та ряд інших. Вадю такого поділу є певний «розрив» у розумінні самого об'єкта дослідження: документи як об'єкт техніко-криміналістичного дослідження і документи як об'єкт почеркознавчого дослідження. Однак наведена класифікація криміналістичних досліджень документів широко використовується в науковій та практичній діяльності, що дає їй право на існування.

Формуванню та розвитку основ техніко-криміналістичної експертизи документів була присвячена раніше згадувана праця О.О. Ейсмана (1944 р.). У ній розкриті особливості судової експертизи документів при технічних способах підробки, що фактично започаткувало вивчення окремого напрямку техніко-криміналістичних досліджень документів. У подальшому розробка цього напрямку була продовжена роботами інших авторів. Так, у 1954 р. Н.П. Яблоков розглянув питання технічної експертизи документів у криміналістиці [33]. Дослідженню документів – речових доказів методом люмінесцентного аналізу в червоному та інфрачервоному спектрі та дифузійно-копіювальним методом присвятив свою роботу А.М. Птиримов [21]. Питання техніко-криміналістичного дослідження записів, виконаних кульковими ручками, розкриті у дисертації Г.Е. Макушкіної [16]. Криміналістичне дослідження матеріалів письма з застосуванням методів молекулярного абсорбційного аналізу висвітлено у роботі Т.І. Сафроненко [23]. Проблеми наукового обґрунтування висновку експерта за технічним дослідженням документів розглянуті Т.В. Устьянцевою [28]. Техніко-криміналістичне дослідження документів при розслідуванні розкрадань державного та суспільного майна в торговельній діяльності було предметом аналізу Е.А. Сахарової [24]; сучасні методи дослідження чорнил в судово-технічній експертизі документів показані у роботі В.А. Семенової [26]. Дисертація А.А. Шнайдер була присвячена призначенню та проведенню техніко-криміналістичної експертизи документів, підроблених хімічними засобами [31]. А.С. Калимова зосередила свою увагу на застосуванні математичних та інструментальних методів у процесі вирішення техніко-криміналістичного завдання встановлення виконавця рукопису [10].

Деякі теми повторюють вже названі, однак дублювання є необхідним для розгляду єдиної системи наукових пошуків. Так, техніко-криміналістичні дослідження документів розглядалися за окремими напрямками — вивчення матеріалів (переважно паперу), вивчення чорнил, друкарської фарби чи спеціальних хімічних речовин. У таких випадках ці роботи можна віднести до техніко-криміналістичних досліджень.

До виділення почеркознавчої та техніко-криміналістичної експертизи в окремі напрями досліджень науковці розробили цілий ряд положень щодо дослідження доказових матеріалів при розслідуванні злочинів, пов'язаних з підrobкою фінансових документів. Такі дослідження, як правило, поєднують елементи почеркознавчих та техніко-криміналістичних методик та не можуть бути повністю включені до однієї з вищеназваних методик. Так, в різні роки з 1953 до 1971 автори досліджували такі питання: виявлення, збирання та криміналістичне дослідження документів у справах про розкрадання грошей в ощадних касах [13]; дослідження документів, виконаних вірменською мовою, при розслідуванні розкрадань державного майна [17]; розслідування справ про приписки в державній звітності та надання інших умисно змінених звітних даних про виконання планів [25].

Спроби авторів були спрямовані на виявлення характерних рис окремих видів злочинів на основі аналізу експертних досліджень матеріалів відповідних кримінальних справ. Однак вивчення висновків експертів та дослідження бази речових доказів (документів) виявило лише неявні зв'язки між видами розслідуваних злочинів та способами підrobки документів у них. Таким чином, спроби виділити в окремих сферах злочинної діяльності характерні способи підrobки документів показали себе мало перспективними, і подальші дослідження проводилися в інших напрямках.

Іншим напрямом, що сформувався та відокремився на основі теоретичних знань про криміналістичне дослідження документів, слід назвати почеркознавчі дослідження. Вони є невід'ємною складовою практичних криміналістичних досліджень, загальнотеоретичних положень криміналістики, які тісно пов'язані з цілим переліком суміжних наук та дисциплін.

Умовно можна виділити кілька напрямів досліджень. По-перше, це вивчення різних особливостей способів написання літер, складів, слів. По-друге, диференціація досліджень залежно від мови, якою виконаний текст документу. По-третє, дослідження підписів як об'єктів що мають ряд специфічних особливостей, таких як мала кількість почеркового матеріалу, висока виробленість та широка сфера використання. По-четверте, виконання окремих специфічних завдань почеркознавчої експертизи, таких як встановлення окремих діагностичних ознак автора тексту.

Назвемо деякі дисертації, присвячені дослідженню окремих способів написання чи особливостей, що супроводжували сам процес написання тексту. М.С. Еливанова розглянула криміналістичну експертизу текстів, виконаних лівою рукою [9]. В.Г. Грузкова висвітлила основні положення ідентифікації особи за цифровим письмом [7]. Криміналістичному дослідженню документів з метою встановлення послідовності виконання їх фрагментів присвятила свою роботу Л.М. Вікторова [4]. Питаннями криміналістичного дослідження рукописів виконаних маловиробленими почерками на дисертаційному рівні займалася Т.Т. Культелеєва [14]. Головні засади та методика вирішення експертних судово-почеркознавчих ідентифікаційних завдань, пов'язаних з дослідженням коротких записів, викладені у роботі Л.Г. Леканової [15]. Основи і методика вирішення судово-почеркознавчих завдань експертизи підписів, виконаних у незвичних умовах, досліджувалися Л.Ш. Горгошидзе [6].

Окремо слід виділити дослідження умисно змінених почерку чи підписів як одного з ускладнюючих факторів проведення експертизи. У роботі Т.І. Стрибуль висвітлені теоретичні основи та методика судово-почеркознавчого ідентифікаційного дослідження текстів, виконаних умисно зміненим почерком скорописним способом [27]. Згодом проведена робота була продовжена Л.В. Марковою, яка розкрила тему криміналістичних досліджень підписів, виконаних особами від власного імені з умисним спотворенням [19].

Специфічними об'єктами досліджень були друковані рукописні шрифти. С.А. Ципенюк вивчала тексти, виконані з наслідуванням друкованим шрифтам [29]. У роботі Б.А. Євстигнесової були підведена теоретична основа використання для проведення почеркознавчої експертизи зразків «друкованого» та «скорописного» почерків. Також у роботі докладно розглянуті теоретичні та методичні основи ідентифікації виконавця рукопису, виконаного друкованим шрифтом, при наявності скорописних зразків почерку [8].

Відомо, що почеркознавці виділяють ряд специфічних способів написання тексту — письмо лівою рукою, цифрове письмо, слабовироблений почерк, умисно змінені письмо чи почерк, письмо у незвичних умовах та письмо друкованими літерами. Окремо слід виділити специфічні для почеркознавства питання встановлення послідовності виконання фрагментів документа.

Також до почеркознавчих досліджень входить комплекс робіт, присвячених дослідженню підписів. Специфічними криміналістичними рисами підпису людини є короткі терміни виконання, велика стійкість навичок при виконанні підпису та ряд інших. В той же час юридичне значення підпису важко переоцінити – фактично це є документальним підтвердженням згоди особи або її поінформованості. Відповідно, і вимоги до ефективного дослідження підписів постійно зростають. Нерідко при експертизі підписів використовують знання з техніко-криміналістичних досліджень. Однак спеціальних методик чи засобів, призначених для вивчення виключно підписів, не розроблено. Пояснюється це тим, що існуючих у межах техніко-криміналістичних досліджень засобів та методик достатньо для проведення експертиз підписів, отже, удосконалення йде виключно шляхом розвитку почеркознавчого напрямку.

Окремим напрямом наукових пошуків, як свідчать результати вивчення дисертаційних робіт, слід визнати дослідження, присвячені використанню електронно-обчислювальних машин у почеркознавстві.

Причинами такого особливого положення можна назвати широке розповсюдження ЕОМ в повсякденному житті, використання ЕОМ на деяких етапах проведення експертиз та в ряді випадків підробки документів. Основа застосування ЕОМ була закладена, наскільки нам відомо, дисертаційним дослідженням А.М. Компанійця [12], яке було присвячено питанням використання ЕОМ саме під час проведення почеркознавчих досліджень. Крім того, Т.І. Бузина розглянула можливості почеркознавчої експертизи з використанням електронно-обчислювальної техніки та деталізувала процес формалізації об'єктів почеркознавчої експертизи [3].

Практика встановлення справжності різноманітних документів свідчить про те, що у цьому процесі широко застосовуються можливості електронно-обчислювальної техніки. Йдеться про використання програмних продуктів для встановлення автентичності грошових знаків різних країн, документів, що посвідчують особу, документів про освіту, документів на транспортні засоби та інших. Однак можливості використання електронно-обчислювальної техніки при експертизі документів на рівні дисертаційних досліджень практично не вивчалися.

Поряд з почеркознавством та техніко-криміналістичними документознавством необхідно розглянути авторознавчі дослідження – інший специфічний напрям криміналістичних досліджень. Окремі аспекти авторознавства також розглядалися у дисертаційних роботах. Йдеться про криміналістичне дослідження анонімних текстів (Е.У. Бабаєва); експертизу щодо встановлення авторства тексту (В.Н. Белов); дослідження писемної мови (С.М. Вул) та деякі інші. Особливістю авторознавчих досліджень є, окрім власне авторознавчих підходів, використання методів дослідження документів та почерку.

Поєднання методів досліджень письмової мови, почерку та документів в авторознавчих експертизах можна пояснити декількома обставинами. По-перше, широким поширенням в часи проведення дослідження друкарських машинок. Саме необхідність детального аналізу друкованої продукції активізувала пошуки у сфері як авторознавчої, так і техніко-криміналістичної експертизи. По-друге, під впливом економічних чинників та науково-технічного прогресу кількість моделей друкарських машинок та типографських машин постійно збільшувалася, що вимагало постійного оновлення та удосконалення криміналістичного забезпечення проведення експертиз. Перші кількісні зміни виявились у відокремленні та розвитку техніко-криміналістичного дослідження документів. Якісні зміни проявили себе в пошуку універсального засобу визначення автора тексту незалежно від способу, яким він був відтворений в матеріальному світі. Аналіз дисертацій, присвячених авторознавству, вказує на зв'язок таких досліджень з позакриміналістичними галузями знань – лінгвістикою, психологією, математично-статистичними дослідженнями тощо.

Подальші наукові пошуки сприяли розвитку авторознавчої експертизи, однак явних змін у розподілі досліджень документів на почеркознавчі, техніко-криміналістичні та авторознавчі не було. Фактично розподіл досліджень документів на три напрями став класичним для криміналістики і широко використовується в наш час. Позитивними моментами є вузька спеціалізація кожного напрямку досліджень і пов'язані з цим висока ефективність проведення експертиз, розробка нових ме-

тодик для кожного напряму та їх удосконалення. Негативними виступають необхідність первинних знань з криміналістичних експертиз документів для їх призначення і постановки правильних завдань експерту; проблеми проведення комплексних експертиз пов'язані з великим обсягом роботи, залученням двох та більше спеціалістів для виконання однієї експертизи.

Список використаної літератури:

1. Бабаева Е.У. Криминалистическое исследование анонимных документов с целью идентификации личности по признакам письменной речи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Л., 1970.
2. Белов В.Н. Криминалистическая экспертиза авторства текста: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1973.
3. Бузина Т.И. Теоретические и практические аспекты формализации объектов почерковедческой экспертизы, исследуемых с помощью ЭВМ: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Л., 1983.
4. Викторова Л.Н. Криминалистическое исследование документов с целью установления последовательности выполнения их фрагментов: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1972.
5. Вул С.М. Теоретические и методические вопросы криминалистического исследования письменной речи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Л., 1983.
6. Горгошидзе Л.Ш. Теоретические основы и методика решения судебно-почерковедческих задач экспертизы подписей, выполненных в необычных условиях: Автореф. ... дис. канд. юрид. наук. – М., 1985.
7. Грузкова В.Г. Основные положения идентификации личности по цифровому письму: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 1967.
8. Евстигнеев Б.А. Теоретические и методические основы идентификации исполнителя рукописи, выполненной печатным шрифтом, при наличии скорописных образцов почерка: Дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов, 1985.
9. Еливанова М.С. Криминалистическая экспертиза текстов, выполненных левой рукой: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Алма-Ата, 1966.
10. Калимова А.С. Использование инструментальных методов в криминалистической экспертизе текстов, выполненных на казахском языке: Дис. ... канд. юрид. наук. – Алма-Ата, 1992.
11. Каплунов И.М. Криминалистическое исследование документов, изготовленных с помощью полиграфической техники: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Алма-Ата, 1971.
12. Компаниец А.М. Применение электронно-вычислительных машин в почерковедении: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 1975.
13. Коновалов Е.П. Обнаружение, собрание и криминалистическое исследование документов по делам о хищениях денег в сберегательных кассах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 1954.
14. Культелеева Т.Т. Криминалистическое исследование рукописей, выполненных маловыработанным почерком: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Алма-Ата, 1975.
15. Леканова Л.Г. Теоретические основы и методика решения экспертных судебно-почерковедческих идентификационных задач, связанных с исследованием кратких записей: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1984.
16. Макушкина Г.Е. Технично-криминалистическое исследование записей, исполненных шариковыми ручками: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Свердловск, 1973.
17. Манукян Т.А. Криминалистическое исследование документов, выполненных на армянском языке, при расследовании хищений государственного и общественного имущества: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 1971.
18. Марков В.А. Криминалистическое исследование документов, изготовленных с помощью специальных печатающих аппаратов: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1971.
19. Маркова Л.В. Криминалистическое исследование подписей, выполненных лицами от своего имени с намеренным искажением: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1992.
20. Палий В.М. Криминалистическое исследование документов, изготовленных на знакопечатающих устройствах. – К., 1989.
21. Питиримов А.М. Исследование документов – вещественных доказательств методом люминесцентного анализа и красной и инфракрасной области и диффузионно-копировальным методом: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1970.
22. Самошина З.Г. Методика криминалистического исследования машинописного текста: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1951.
23. Сафроненко Т.И. Криминалистическое исследование материалов письма с применением методов молекулярного абсорбционного анализа: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1974.
24. Сахарова Е.А. Технично-криминалистическое исследование документов при расследовании хищений государственного и общественного имущества в торговле: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1975.
25. Свешников Г.П. Расследование дел о приписках в государственной отчетности и представлении других умышленно искаженных отчетных данных о выполнении планов в промышленности и капитальном строительстве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харьков, 1969.

26. Семенова В.А. Современные методы исследования чернил в судебно-технической экспертизе документов: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1977.
27. Стрибуль Т.Н. Теоретические основы и методика судебно-почерковедческих идентификационных исследований текстов, выполненных намеренно измененным почерком скорописным способом: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1983.
28. Устьянцева Т.В. Проблемы научной обоснованности экспертного заключения по техническому исследованию документов: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1975.
29. Ципенюк С.Л. Криминалистическое исследование рукописных текстов, выполненных с подражанием печатному шрифту и специальными шрифтами: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 1961.
30. Чепульченко В.А. Применение математических и инструментальных методов в процессе решения технико-криминалистической задачи установления исполнителя машинописного документа: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Казань, 1993.
31. Шнайдер А.А. Назначение и производство технико-криминалистических экспертиз документов, подделанных химическими средствами: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1986.
32. Эйсман А.А. Судебная экспертиза документов при технических способах подделки: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1944.
33. Яблоков Н.П. Техническая экспертиза документов в криминалистике: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1954.

Надійшла до редакції 03.06.2011

МАЗУР М.Р., аспірант
(Львівський національний
університет ім Івана Франка)

УДК 343.1

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ПОРЯДКУ РЕАБІЛІТАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Досліджено проблему реабілітації невинних у кримінальному процесі. Висвітлено основні процедурні питання здійснення реабілітації на практиці, а також наведено шляхи їх вдосконалення.

Ключові слова: кримінальний процес, реабілітація, суд, рішення про реабілітацію.

Исследована проблема реабилитации невинных в уголовном процессе. Освещены основные процедурные вопросы осуществления реабилитации на практике, а также намечены пути их усовершенствования.

Ключевые слова: уголовный процесс, реабилитация, суд, решение о реабилитации.

The article is devoted to the rehabilitation of the innocent in criminal procedure. The author reviews the basic procedural questions of realization of rehabilitation in practice, and also offers the ways to improve it.

Keywords: criminal procedure, rehabilitation, court, decision on rehabilitation.

Кримінальний процес за своїм спрямуванням завжди був, є і буде однією зі сфер, де найбільш гостро стоять питання дотримання прав та законних інтересів людини, забезпечення балансу інтересів конкретної особи та держави. Це зрозуміло кожному, оскільки в рамках цього процесу найчастіше вирішуються доленосні для особи питання: винна вона чи ні.

Мабуть, найгірше, що може трапитись у кримінальному процесі, – це кримінальне переслідування та засудження невинної людини. Держава, завданням якої є захист прав та законних інтересів людини в особі своїх органів, насамперед сама не повинна чинити щодо особи несправедливості, найжорстокішим проявом якої є визнання невинуватого винним у вчиненні злочину. Тому, звичайно, якщо таке сталось, держава, будучи демократичною та правовою, сама повинна «виправити» недолік і тим самим доказати цій особі й суспільству загалом, що задеклароване завдання забезпечити правильне застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності, і жоден невинний не був покараний, є не гаслом, а реальністю.

Сьогодні, як видається, найбільш дієвим способом захисту прав та законних інтересів осіб, які зазнали незаконного і необґрунтованого кримінального переслідування або (та) засудження, є існування механізму їх реабілітації, поновлення всіх їхніх порушених і обмежених прав та інтересів, відшкодування та компенсації завданої шкоди, а також вжиття інших заходів, що у своїй

